

Тези доповіді, поданої на Міжнародній конференції «Перспективи європейської текстильної та швейної промисловості», яка відбулася 3–4 лютого 2009 р.
у Київському національному університеті технологій та дизайну в рамках спільного фландсько-українського проекту «НеТех» — «Співробітництво та навчання в галузі текстилю».

УДК 677.11–83

В.С.ПРОСТИЧЕНКО, голова правління
(ВАТ «Володарськ-Волинський льонозавод»)
Н.В.САДРЕТІНОВА, канд.техн.наук, доцент (КНУД)

Поліський льон: минуле, сьогодення, а чи є майбутнє?

У Поліському регіоні України льон є традиційною аграрною культурою. На Поліссі біля кожної хати завжди стояла терниця. Обов'язковими знаряддями селян були тіпало, гребінка, цівка, коловертка, кросна. Кожне село мало клиновий верстак, на якому селяни «били» олію з насіння льону. Кожен поліщук носив лляний одяг.

Ще на початку 90-х років в Україні щорічно виробляли 90 тис. т льоноволокна (15% світового виробництва). В структурі посівних площ тодішніх колгоспів на Поліссі льон займав 7–12%, та забезпечував половину грошових надходжень. Два льонокомбінати – у Житомирі та Рівному - гарантували виробництво 100 млн. м. побутових і технічних тканин. Україна експортувала до Росії та інших країн світу 80% виробленого льоноволокна.

За останні 12–13 років льонарство зазнало чи не найбільшої кризи серед інших галузей сільського господарства. Так, у Поліському регіоні з 23 промислових підприємств з первинної переробки льону залишилось 6 льонозаводів на Чернігівщині, 3 – на Житомирщині, 3 – на Сумщині, 1 – на Волині. Решту демонтовано та здано в металобрухт. І навіть ті, що залишилися, працюють в половину, а то й третину потужностей. Як наслідок, виробництво льоноволокна знизилось до 3–5 тис. т за рік, що в десятки разів менше, ніж було на початку 90-х. Україна не лише втратила льоноволокно як експортний товар, а й залишила власну льонопереробну промисловість без сировини. Тоді, як відомо, що катонізоване льоноволокно за відповідної обробки могло б стати цінною сировиною також і для бавовнопрядильних підприємств.

Прослідкуємо динаміку спаду льоновиробництва на прикладі ВАТ «Володарськ-Волинський льонозавод», який знаходиться в центрі Житомирської області. Триагрегатний завод в 90-х роках працював у три зміни з одним вихідним днем, виробляв у рік по 2,5 тис. т волокна, в тому числі 500 т довгого (див. рисунок і таблицю). У виробництві було зайнято 260 чол. Через кризові явища протягом останніх десяти років виробництво льоноволокна зменшилось до 100–150 т льоноволокна, в тому числі 7–10 т довгого. І тенденція скорочення виробництва триває.

Як бачимо, виробництво зменшилось більше, ніж в 6 раз. Проте завдяки інтеграції переробників сільського господарства з льоно-виробниками, які взяли в оренду земельні та майнові паї господарств, що перестали функціонувати, підприємство вижило і продовжує випускати продукцію.

На думку авторів статті, основними причинами кризової ситуації у лляній галузі є:

- ◆ Відсутність доступів до дешевих кредитних ресурсів
- ◆ Відсутність попиту на льоноволокно на внутрішньому ринку
- ◆ Руйнування господарських зв'язків з імпортерами льоноволокна, особливо з Росією
- ◆ Відсутність зовнішніх та внутрішніх інвесторів
- ◆ Спрацювання устаткування та застарілість технологій переробки, що зумовлює низький випуск волокна за високих трудозатрат
- ◆ Диспаритет цін між матеріально-технічними витратами на вирощування льону та вартістю льоноволокна
- ◆ Падіння купівельної спроможності населення
- ◆ Відсутність діючої довготривалої Державної програми з розвитку льонарства в Україні, адже прийнято її ще в 2006 р. (Галузева програма розвитку льонарства в Україні на 2006 – 2010 рр. на сьогодні практично не реалізується)
- ◆ Відсутність робочої сили в зв'язку з міграцією сільського населення та непривабливістю зарплат у льонарстві порівняно з іншими сферами працевлаштування
- ◆ Економічна непривабливість вирощування льону, порівняно з рештою культур, що вирощуються на Поліссі

Вважаємо, що подальший розвиток галузі льонарства переважно залежить від соціально-економічної стабільності в суспільстві та від рівня державної підтримки. Наприклад, на Заході льоновиробникам на 1 га посіву льону надають дотацію 800 євро, а в нас лише 640 грн.; льонопереробним заводам за кожну вироблену тону льоноволокна надходить 200 євро, а у нас – нічого.

За прогнозами різних країн світу льон, як екологічно формуюча культура, має позитивну перспективу, тому не потрібно миритися із подальшим затуханням льонарської галузі. Реальність виходу із складної ситуації закладено в самій рослині (льоння), яка є унікальною з боку багатогранного безвідходного використання. Реалізуючи потенційні можливості льону, за дотримання агротехнічних вимог, на Поліссі можна отримати з 1 га 1-1,5 т льоноволокна, 0,5 т насіння за якості льонотрести 1,5 сортономера.

Окрім того, в період енергетичної кризи дуже цінним енергетичним продуктом є костробрикети, виготовлені з лляної костри. На відміну від решти, даний вид палива (за достатньо високого ККД згорання) є екологічно чистим, а також щорічно відновлювальним енергопродуктом.

Необхідно посилити зв'язок науки з виробництвом, створивши науково-виробничі корпорації, які ефективно функціонують в країнах Західної Європи у вигляді технопарків. Це надасть можливість швидкого та продуктивного впровадження інноваційних технологій у виробництво, а також підготовки кваліфікованих та практично орієнтованих спеціалістів.

В період кризи та масового безробіття льонарська галузь може стати одним із основних роботодавців для безробітного населення, а отже і основою добробуту сотень господарств та тисяч сімей на Поліссі. Блакитноока квітка льону має залишатись символом Полісся, а вишиті лляні рушники – символом України.

Рік	Вироблено льоноволокна, т		Рік	Вироблено льоноволокна, т	
	усього	довгого		усього	довгого
1988	2646	748	1999	295	44
1989	2387	476	2000	196	31
1990	2207	408	2001	250	57
1991	2388	560	2002	373	104
1992	2437	681	2003	206	34
1993	2445	556	2004	238	24
1994	1554	196	2005	168	10
1995	1193	248	2006	15	0,7
1996	1039	195	2007	6	1
1997	300	38	2008	11	0,5
1998	123	25	—	—	—

